

Riktlinjer för minoritetspolitiskt arbete

Dokumenttyp	Riktlinjer
Fastställd datum	2020-11-30
Fastställd av	Kommunfullmäktige
Gäller för	Ljusdals kommun
Dokumentansvarig	Förvaltningschef
Förvaltare	Kommunstyrelseförvaltningen
Publicering	Intranät och ljusdal.se
Uppföljning	Internkontroll
Giltighetstid	Tills vidare
Revideras	Löpande vid behov
Översyn	Vart fjärde år
Senast reviderad	Ej
Diarienummer	KS 330/2020

Inledning

Nationella minoriteter och minoritetsspråk i Sverige

Judar, romer, samer, sverigefinnar, och tornedalingar är erkända nationella minoriteter i Sverige. Språklagen¹ anger att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Sedan 1 januari 2019 ska alla kommuner i Sverige anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete².

Det här styrdokumentet ger en introduktion till nationella minoriteter och minoritetsspråk i Sverige samt de åtaganden och lagar som reglerar de rättigheter som nationella minoriteter och minoritetsspråkens språkbärare har. Vidare beskriver riktlinjerna kommuners skyldigheter utifrån lagstiftning samt mål och riktlinjer för hur Ljusdals kommun ska leva upp till lagstiftningen. Riktlinjerna visar också ansvarsfördelningen för det minoritetspolitiska arbetet i kommunen.

I Sverige finns så kallade förvaltningsområden för minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska. Utöver de rättigheter som omfattar samtliga nationella minoriteter finns särskilda rättigheter som gäller inom förvaltningsområdena. Ljusdals kommun ingår inte i ett förvaltningsområde.

Bakgrund

Sveriges åtaganden gentemot nationella minoriteter och minoritetsspråk

För att få status som nationell minoritet har Sveriges riksdag bestämt att man ska:

- Vara en grupp med uttalad samhörighet som går att urskilja från den övriga befolkningen.
- Ha en religiös, språklig och/eller kulturell särart som den inte delar med andra.
- Ha en uttalad vilja att behålla sin särart.
- Ha historiska eller långvariga band med Sverige.

Det är upp till varje enskild person att avgöra om man anser sig tillhöra en eller flera nationella minoriteter och stat eller kommun kan inte ställa krav på att individen ska styrka sin tillhörighet.

---

¹ Språklag (2009:600).

² Enligt lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk som reviderades från 1 januari 2019.

Europarådets ramkonvention och språkstadga

Sedan år 2000 är Sverige anslutet till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och till den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Ramkonventionen innehåller bestämmelser som garanterar nationella minoriteter en rad mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, till exempel skydd från diskriminering samt mötes-, förenings-, yttrande-, tanke- och religionsfrihet. Även åsikts- och yttrandefrihet på det egna språket. Den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk syftar till att skydda Europas kulturella mångfald.

Agenda 2030

Agenda 2030 – globala målen för hållbar utveckling innehåller 17 mål för att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030. De nationella minoriteternas rättigheter har koppling exempelvis till mål fyra om god utbildning för alla och till mål tio om minskad ojämlikhet. Att arbeta för att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter är ett led i allt uppfylla de globala målen i Agenda 2030.

Rättigheter för nationella minoriteter och minoritetsspråk i svensk lagstiftning

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk³ beskriver nationella minoriteters rättigheter. Den ringar in fem rättighetsområden:

1. Information om rättigheter.
2. Skydda och främja minoriteters språk och kultur.
3. Ge minoriteter inflytande i frågor som rör dem.
4. Äldreomsorg på minoritetsspråk.
5. Användning av minoritetsspråk i myndighetskontakter.

Rättigheterna finns också återgivna i ett antal andra lagar. Enligt diskrimineringslagen⁴ är det förbjudet att missgynna någon på grund av etnisk tillhörighet. Språklagen⁵ anger vilka de nationella minoritetsspråken är och att det allmänna har ett särskilt ansvar att skydda och främja dessa språk. Skollagen⁶ och respektive läroplan beskriver elevers rättighet till modersmålsundervisning och modersmålsstöd i de nationella minoritetsspråken. Socialtjänstlagen⁷ anger att kommuner ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskap i de nationella minoritetsspråken där det behövs i omvårdnad av äldre människor. I bibliotekslagen⁸ anges att bibliotek ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken.

---

³ Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

⁴ Diskrimineringslag (2008:567).

⁵ Språklag (2009:600).

⁶ Skollag (2010:800).

⁷ Socialtjänstlag (2001:453).

⁸ Bibliotekslag (2013:801).

Vision för Ljusdals kommun och dess medborgare

Ett minoritetspolitiskt arbete bidrar till att uppfylla Ljusdals kommuns vision⁹ som säger att vi arbetar aktivt och medvetet för ett demokratiskt engagemang baserat på den rikedom och mångfald som skapas i mötet mellan människor.

Syfte

Att leva upp till lagstiftningen

Syftet med riktlinjer för minoritetspolitiskt arbete är att svara mot de skyldigheter som lagstiftningen garanterar för nationella minoriteter. Syftet med riktlinjerna är också att definiera hur Ljusdals kommun ska arbeta för nationella minoriteters rättigheter samt hur ansvaret är fördelat.

Förutsättningar

Nationella minoriteters rättigheter inom och utanför förvaltningsområden

I Sverige finns förvaltningsområden för minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska. Ett förvaltningsområde kan beskrivas som ett administrativt område och intresserade kommuner och regioner kan ansöka hos regeringskansliet om att få ingå i ett eller flera förvaltningsområden. Utöver de rättigheter som omfattar samtliga nationella minoriteter finns särskilda rättigheter som gäller inom förvaltningsområdena för minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska. Ljusdals kommun ingår inte i något förvaltningsområde.

Riktlinjer

Riktlinjer för Ljusdals kommuns minoritetspolitiska arbete

Mål

Målet för Ljusdals kommuns minoritetspolitiska arbete är detsamma som den nationella minoritetspolitikens mål, det vill säga att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjlighet till inflytande samt stödja minoritetsspråken så att de hålls levande.

---

⁹ Vision för Ljusdals kommun och dess medborgare. Antagen av kommunfullmäktige den 27 januari 2014.

Riktlinjer för att nå målet

Riktlinjerna är uppdelade på de fem rättighetsområden som återfinns i lagen¹⁰ om nationella minoriteter och minoritetsspråk vilka berör kommuner utanför förvaltningsområden; 1. Information om rättigheter. 2. Skydda minoriteters språk och kultur. 3. Ge minoriteter inflytande i frågor som rör dem. 4. Äldreomsorg på minoritetsspråk. 5. Användning av minoritetsspråk vid myndighetskontakter.

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för att samordna och följa upp kommunens minoritetspolitiska arbete.

1. Information om rättigheter

Nationell lagstiftning

”Kommuner och landsting ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och de allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till”¹¹.

Riktlinje för Ljusdals kommun

- Kommunstyrelsen ansvarar för övergripande information om de nationella minoriteternas rättigheter på kommunens webbplats.

2. Skydda och främja minoriteters språk och kultur

Nationell lagstiftning

”Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken”¹².

”Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt”¹³.

”En elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk”¹⁴. (Gäller för grundskolan, grundsärskolan och specialskolan).

---

¹⁰ Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

¹¹ Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

¹² Språklag (2009:600).

¹³ Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

¹⁴ Skollag (2010:800).

”Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska för möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål”¹⁵.

Modersmålsundervisning i gymnasieskolan: ”En elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk om eleven har goda kunskaper i språket”¹⁶.

”Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken”¹⁷.

Läroplaner för förskolan, grundskolan och gymnasieskolan

”Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla både det svenska språket och det egna nationella minoritetsspråket, om barnet tillhör en nationell minoritet”¹⁸.

”Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia”¹⁹.

”Det är även skolans ansvar att varje elev som har slutfört ett nationellt gymnasieprogram eller annan nationellt fastställd utbildning med examensmål inom gymnasieskolan eller ett introduktionsprogram i den utsträckning det framgår av elevens individuella studieplan; har kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia”²⁰.

Riktlinjer för Ljusdals kommun

- Utbildningsnämnden ansvarar för att erbjuda elever i grundskolan och grundsärskolan som tillhör de nationella minoriteterna modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk samt informera vårdnadshavare om denna rättighet.

---

¹⁵ Skollag (2010:800).

¹⁶ Skollag (2010:800).

¹⁷ Bibliotekslag (2013:801).

¹⁸ Läroplan (Lpfö18) för förskolan.

¹⁹ Läroplan (Lgr11) för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet.

²⁰ Läroplan (Lgy11) för gymnasieskolan.

- Samhällsservicenämnden ansvarar för att de nationella minoriteternas kultur och språk integreras i ordinarie verksamhet, exempelvis i bibliotekets utbud av litteratur, tidskrifter och annan media samt i bibliotekets barnteaterutbud och utställningar.

3. Ge minoriteter inflytande i frågor som rör dem

Nationell lagstiftning

”Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör den och så långt som möjligt samråda med minoriteter i sådana frågor. Samråd [...] ska ske genom att förvaltningsmyndigheter för en strukturerad dialog med de nationella minoriteternas i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutfattande”.

”Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som rör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar”²¹.

Riktlinjer för Ljusdals kommun

- Alla nämnder (förvaltningsmyndigheter) ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt som möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Kommunstyrelsen ansvarar för att samordna dessa samråd.
- Barns och ungas möjlighet till inflytande och samråd i frågor som rör dem ska främjas. Nämnderna ska anpassa formerna för inflytande till deras förutsättningar.

4. Äldreomsorg på minoritetsspråk

Nationell lagstiftning

”En kommun som inte ingår i något förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska, om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper”.

”Kommunen ska inom ramen för sådan omsorg [...] beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet”

---

²¹ Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

”Kommunen ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till sådan service och omvårdnad”²².

”Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor”²³.

Riktlinjer för Ljusdals kommun

- Om det finns personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska, och vill använda språket i tjänsten, ska den som begär det erbjudas möjlighet att få hela eller väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen på nationellt minoritetsspråk.
- Omsorgsnämnden ska inhämta information om språkkunskaper hos personal inom äldreomsorgen gällande finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. När omsorgsnämnden inhämtar information om språkkunskaper, och medarbetaren är villig att ge ifrån sig den informationen för användning i tjänsten, ska medarbetaren skriva under ett samtycke för behandling av personuppgift i enlighet med Dataskyddsförordningen GDPR.
- Omsorgsnämnden ska vid rekrytering av personal till äldreomsorgen beakta sökandes kunskaper inom minoritetsspråken. När omsorgsnämnden inhämtar information om språkkunskaper, och medarbetaren är villig att ge ifrån sig den informationen för användning i tjänsten, ska medarbetaren skriva under ett samtycke för behandling av personuppgift i enlighet med Dataskyddsförordningen GDPR.

5. Användning av minoritetsspråk vid myndighetskontakter

Nationell lagstiftning

”Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdande för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråk”.

---

²² Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

²³ Socialtjänstlag (2001:453).

Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten”²⁴.

Riktlinjer för Ljusdals kommun

- Om det finns medarbetare som behärskar finska, meänkieli och samiska, och vill använda språket i tjänsten, ska nämnderna (kommunens förvaltningsmyndigheter) erbjuda enskilda personer att använda språken vid muntliga och skriftliga kontakter som rör ett enskilt ärende.
- Samtliga nämnder ska inhämta information om språkkunskaper hos medarbetarna gällande finska, meänkieli och samiska. När nämnderna inhämtar information om språkkunskaper, och medarbetaren är villig att ge ifrån sig den informationen för användning i tjänsten, ska medarbetaren skriva under ett samtycke för behandling av personuppgift i enlighet med Dataskyddsförordningen GDPR.

---

²⁴ Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Allmänt om riktlinjer i Ljusdals kommun

Policy

En policy anger kommunens förhållningssätt - vilka värderingar och grunder som ska styra arbetet inom avgränsade områden. En policy innebär principer, politik eller inriktning. Den kan klargöra synen på till exempel sponsring, internationella kontakter eller personalförmåner. Policyn innehåller inte några fasta regler, bara principer att hålla sig till som vägledning. En policy säger till exempel om kommunen är positiv eller negativ till konkurrensutsättning, sponsring, hemarbete, intern rörlighet, deltid etcetera.

Kommunövergripande riktlinjer kan utarbetas som en bilaga till policy. Verksamhetsspecifika riktlinjer kan utarbetas som komplement för respektive verksamhet. En policy ska vara kortfattad och gäller tills vidare. Policys beslutas av kommunfullmäktige.

Riktlinje

Riktlinjer avser främst frågor som rör ren verkställighet och detaljeringsgraden är högre än i en policy. Riktlinjer kan betraktas som en slags handbok som ska ange ramarna för vårt handlingsutrymme i en viss fråga. Riktlinjer kan ange både vad som ska uppnås och hur det ska uppnås. Syftet med riktlinjer är att reglera den befintliga verksamheten så att den bedrivs effektivt och med god kvalitet. Riktlinjer ska ge konkret stöd för hur den befintliga verksamheten ska genomföras och hur arbetsuppgifterna ska utföras. Riktlinjerna kan lägga ett golv för vilken nivå som verksamheten ska uppnå, ofta också ett tak för vilken service som bör erbjudas. Riktlinjer kan också vara inriktade på metod och rekommendera vissa tillvägagångssätt. Riktlinjer kan vara så detaljerade att de fungerar som instruktionsbok för verksamheten. Riktlinjer gäller tills vidare. Kommunövergripande riktlinjer beslutas av kommunstyrelsen. Verksamhetsspecifika riktlinjer, verksamhetsriktlinjer, beslutas av respektive nämnd.

Genomförande

Implementering är en viktig fas för att styrdokument ska få genomslagskraft och bli verkningsfullt. Respektive nämnd har huvudansvaret för förankring och införande av styrdokument. Kommunens förvaltningar ansvarar för verkställandet av det konkreta arbetet att integrera styrdokumentet i sina verksamheter så att rutiner, arbetsuppgifter och beslut utförs i enlighet med styrdokumentet. Varje chef, inom den verksamhet som berörs av styrdokumentet, ska kommunicera styrdokumentet i verksamheten, det vill säga se till att styrdokumentets innehåll är känt bland medarbetarna och att dokumentet efterlevs samt följs upp i den egna verksamheten.

Revidering

Större ändringar och ändringar av principiell karaktär beslutas av kommunstyrelsen. Ändringar av icke principiell karaktär beslutas av kommunstyrelsens arbetsutskott. Mindre ändringar av redaktionell karaktär beslutas av dokumentansvarig.

Intervall revidering: Då riktlinjer gäller tills vidare görs revidering vid behov. Översyn av revideringsbehov görs dock minst vart fjärde år från senaste revidering eller fastställande av dokumentansvarig.